

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2025"

UMUM TA'LIM MAKTABLARI TIZIMIDA NUQSONLI O'QUVCHILARNING INKLYUZIV TA'LIMINI TASHKIL ETISHNING MAQSAD VA VAZIFALARI.

Anvarova Dilfuza Akramjanovna

Nizomiy nomidagi O'zMPU Oligofrenopedagogika kafedrası o'qituvchisi

Jorayeva Sevinch Umidjon qizi

Oligofrenopedagogika yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqola inklyuziv ta'limning asosiy mazmun va mohiyatini ochib berishda alohida yordamga muhtoj bo'lgan bolalarni umumta'lim jarayoniga jalb etish va qamrab olishni amalga oshirish maqsadini yoritib beradi. Inklyuziv ta'lim alohida yordamga muhtoj bolalarga ta'lim olishni taqdim etishi bilan katta ahamiyatga ega. Bu ana shunday bolalarni uzluksiz umumiy ta'lim tizimiga kiritish mazmunini yoritib beradi.

Kalit so'zlar: Inklyuziv ta'lim, eshitishida nuqsoni bo'lgan, nutqida nuqsoni bo'lgan, ta'lim olish huquq, alohida yordamga muhtoj bolalar;

Аннотация: Данная статья освещает цель реализации вовлечения и охвата детей, нуждающихся в особой помощи в раскрытии основного содержания и сущности инклюзивного образования, в общеобразовательный процесс. Инклюзивное образование имеет большое значение, поскольку оно предоставляет образование детям с особыми потребностями. В ней освещается содержание включения таких детей в систему непрерывного общего образования.

Ключевые слова: Инклюзивное образование, дети с нарушениями слуха, речи, образование право, дети с особыми потребностями;

Annotation: This article will highlight the goal of implementing the involvement and inclusion of children in the general education process who need special assistance in revealing the main content and essence of inclusive education. Inclusive education is of great importance as it provides education to children who need special assistance. This will shed light on the content of the introduction of such children into a continuous general education system.

Keywords: Inclusive education, children with hearing impairments, speech impairments, the right to education, children in need of special assistance;

Inklyuziv ta'limning asosiy maqsadi ta'limni boshlash imkoniyatiga ega bo'lgan barcha bolalar, shu jumladan alohida yordamga muhtoj bo'lgan bolalarni umumta'lim jarayoniga qamrab olishdir. Inklyuziv ta'lim alohida yordamga muhtoj bolalarga ta'lim olishni taqdim etishi bilan katta ahamiyatga ega. Bu ana shunday bolalarni uzluksiz umumiy ta'lim tizimiga kiritishni bildiradi. Ushbu jarayon o'zining quyidagi huquqiy, ijtimoiy asoslariga ega bo'lmog'i zarur. Ya'ni:

- Har bir bola ta'lim olish uchun asosiy huquqqa ega va kerakli darajada bilim olish imkoniyatiga ega bo'lishi kerak.

- Har bir bola o'z xosliklariga, qiziqishlariga, qobiliyat va o'quv ehtiyojga ega.

- Ta'lim yuzasidan alohida ehtiyojga ega bo'lgan ommaviy maktablarda o'qish imkoniyatiga ega bo'lishlari, bu yerda ularning ehtiyojlarini qondirish maqsadga yo'naltirilgan pedagogik metodlar asosida sharoit yaratish zarur.

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2025"

- Barcha yoshdagi bolalar atrofida yashayotgan va ishlayotgan bolalar bilan bir xil sharoitda o'qishlari va kamol topishlari zarur.

- Inklyuziv sinflar o'quvchilar va pedagoglarga jamiyatga va maktabga yangicha qarashni rivojlantirish orqali jamiyatning eng yaxshi a'zolari bo'lishlari uchun yordam berishga yo'naltirilishi zarur.

- Inklyuziv ta'lim umumta'lim maktablari o'quvchilari, direktorlari, ota-onalar va maxsus pedagoglarni bitta guruhda hamkorlik qilishlarini talab qiladi.

Ko'p hollarda alohida yordamga muhtoj bolalarning ota-onalari o'z bolalarining ta'limga oid huquqlari va boshqa imkoniyatlari haqida noto'g'ri tushunchaga ega bo'lganlari natijasida bu bolalarga to'g'ri ta'lim berishni talab qilmaydilar.

Ota-onalar o'z bolalaridagi nuqsonlar tufayli uyalish va o'zini yo'qotib qo'yish kabi to'siqlarni engishlari haqida ma'lumotga ega bo'lishlari kerak. Hamma ota-onalarga inklyuziv ta'limning mazmuni nimalardan iboratligi va bu bolalarga qanday imkoniyatlar berishi haqida batafsil ma'lumot berilishi zarur.

Ota-onalarning o'z bolalariga ta'limli yordam ko'rsatishini cheklamaslik bilan bir jihatdan kengaytirish zarur. Shunday yo'l bilan ota-onalar bolalarni o'quv muassasalariga joylashtirish va o'quv dasturlarini aniqlik, shuningdek o'quv jarayonini uyda yoki boshqa joyda davom ettirishga oid muhokamalarga jalb qilishi zarur.

Har qanday bola kamol topib sog'lom o'ssa, uning bilim faoliyati, sezgi qobiliyatlari mukammal rivojlanib borsa, bunday bolalar 6-7 yoshdan boshlab maktabga qabul qilinishga tayyor bo'ladi.

Lekin umumta'lim maktab o'quvchilari orasida o'quv dasturlarini o'zlashtirishda qiyinchilikni boshdan kechirayotgan bolalar uchrab turadi. Bolaning hoh ona qornida, hoh tug'ilgandan keyin rivojlanib borishi uchun zarur bo'lgan ma'lum shartlarning bo'lishi natijasida jismoniy va ruhiy, aqliy nuqsonlar kamchiliklarga olib kelishi mumkin. Bunday bolalarda eshitishda, ko'rish qobiliyatida, nutqiy va aqliy faoliyatida nuqsonlar paydo bo'ladi.

Hozirgi vaqtda bunday bolalarni o'z sog'lom tengqurlari qatorida umumta'lim maktablarida o'qishni inklyuziv ta'limi yo'lga qo'yilmoqda. Umumta'lim maktablaridagi nuqsonli o'quvchilarning inklyuziv ta'limini tashkil qilishda o'qituvchilar nimalarga e'tibor berishlari lozim. Quyidagi ayrim nuqsonli o'quvchilarni umumta'lim maktablarida nimalarga e'tibor berishi haqida to'xtalib o'tmoqchimiz.

I. Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarni yetarli savod olishlari uchun o'qituvchilar oldida quyidagi vazifalar turadi:

- Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarni nutqida, ruhiyatidagi o'zgarishlarni o'z vaqtida bilish lozim.

- Bolaning eshitish qobiliyati darajasini bilish maqsadida zarur bo'lsa davolash uchun mutaxassis otolorengolog oldiga yuborish lozim.

- Eng muhimi sinfda eshitishda nuqsoni bo'lgan bola borligini hamisha esda tutish va bunday bolalarni 1-partaga o'tqazib qo'yish kerak.

- O'qituvchi sinf o'quvchilarigamavzuni tushuntirayotganda, diktant matnini o'qiyotganda o'quvchini mavzuni qanchalik fahmlaganini ko'rish lozim.

- Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarning ishini baholayotganda, xatolar sifatini tahlil qilganda, eshitish nuqsoni tufayli xatoga yo'l qo'ygani bo'lsa, bahoni pasaytirmaslik lozim.

- O'qituvchi bolaning ota-onasiga bolaning o'qishda uchraydigan qiyinchiliklarining xususiyatlarini tushuntirish, o'quvchiga uy topshiriqlarini tayyorlashda qay tariqa to'g'ri yordam ko'rsatishi kerakligini o'qitish.

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2025"

II. Nutqida nuqsoni bo'lgan o'quvchilar bilan ishlashda.

o'qituvchi quyidagilarga e'tibor berishi zarur:

- O'qituvchi noto'g'ri talaffuz qiladigan o'quvchilarga alohida e'tibor qilish, hamda logoped mutaxassislaridan maslahat olishlari kerak.

- Bolaning o'qish va yozishdagi xatolari uchun past baho qo'yib ranjitmaslik, unga dalda berish, uning hulq atvoridagi ijobiy jihatlarga tayanish, unga qiyinchiliklarni bartaraf qilish mumkin degan fikrni singdirish muhimdir.

- Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan alohida suhbatlar qilish, ularning xarakter xususiyatlarini o'rganish lozimdir. Sinf o'quvchilariga duduqlanuvchi o'rtog'i ustidan kulmaslik, uning kamchiligini yuziga solmaslik, unga sinf o'quvchilarining hayrihohligini tashkil qila bilish kerak.

- Nutqida nuqsoni bo'lgan o'quvchi savollarga og'zaki javob bergan vaqtida ularga xushmuomalalik bilan yordam ko'rsatish, ulardan darhol katta uzun gaplar tuzishni talab qilmaslik kerak.

- Nutqida nuqsoni bo'lgan o'quvchilarning bilimlariga, ularning yozma javobiga qarab baho qo'yish ma'quldir.

- Ulardan chet kishilar bo'lganda og'zaki javob berish talab qilinmaydi.

- Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalarga baqirib gapirish, masxara qilish, laqab qo'yish mutlaqo noo'rindir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. "Alohida yordamga muhtoj bolalarni ma'naviy va estetik rivojlantirish" mavzusidagi ilmiy - nazariy konferensiya materiallari. Toshkent-"Uzinkomsentr"-2002 yil.

2. Аминова В.Ю. Интегрированное образование для детей с особыми потребностями в дошкольных и школьных учреждениях массового типа (методические рекомендации) МНО РЦО ресурсный центр ЮНЕСКО Ташкент 2002

3. "Dakarskiye ramki deystviy"- YuNESKO-2000 yil. Fransiyada chop etilgan. Kislitsina I.K. «Inklyuzivnoye obrazovaniye-obrazovaniye dlya vsekh»(osnovnyye ponyatiya i kratkiy obzor mejdunarodnogo opyta) sozdano pri podderjke Yevropeyskogo Soyuza. Tashkent, 2004

4. "Maktablar hamma uchun"- "Bolalarni qutqaring jamg'armasi" -2002 yil.

5. "Maktablarin olqishlab-inklyuziv maktablardagi nogiron o'quvchilar"-YuNESKO -1999 yil.

6. Yuneskoning 2003 yil O'zbekistonda 2 - 4 oktyabr kunlaridagi «Inklyuziv ta'lim» ga oid seminarii xujjatlari.

7. "Проблемы в кlyucheniya detey so spesalnymi obrazovatelnyimi potrebnostyami v obsheobrazovatelnyy prosese" Materialы respublikanskogo seminaru Almaty.- Almaty «Raritet» 2002 yil.